

Līga Mazure

LATGALES JURISTU DEVUMS VALSTS DIBINĀŠANĀ UN TĀS ATTĪSTĪBĀ LĪDZ 1940. GADAM

Pētījuma mērķis ir apzināt Latgales juristu devumu Latvijas valsts dibināšanā un tās attīstībā līdz 1940. gadam. Pētījumā ir izmantota analītiskā, vēsturiskā un sistēmiskā metode.

Latgales juristu devums ir ievērojams gan Latgales nacionālās atmodas īstenošanā, gan Latvijas valsts dibināšanā, gan Latvijas valsts izveidē un stiprināšanā.

Šie Latvijas valstij būtiskie vēstures notikumi norisinājušies arī ar Latgales juristu aktīvu līdzdalību un nozīmīgu viņu ieguldījumu.

Atslēgas vārdi: juristi Latvijas vēsturē, Latgales kongress, nacionālā atmoda, valsts dibināšana.

CONTRIBUTION OF LATGALE LAWYERS TO FOUNDATION AND DEVELOPMENT OF THE STATE UNTIL 1940

Society, the state, and the law – these are the three interrelated interacting institutions. From the society comes the initiative for the foundation of the state. The society may be strongly motivated in this process or it may follow the dream of independence intuitively. The state then creates the legal system for organization of the society and the existence of the state. Active representatives of the society who participate in the foundation, formation and strengthening of the state make an integral part of this process. These are representatives of different occupations – clergymen, writers, cultural figures, lawyers, etc.

The aim of this research is to study the contribution of the lawyers of Latgale to the foundation of the Republic of Latvia and its development until 1940. Literature that covers three fields has been used in the research. First of all, this is the literature on the most important historical facts of Latvia and Latgale about the period of the First Free Republic of Latvia, finding the most active people who participated in these events. Secondly, literature about the 1917 Latgale Congress is analysed in the study, considering its significance in the foundation of the State and summarising its participants. Thirdly, literature about lives of these participants was studied, analysing their origin, relation to legal education and assessing the contribution of the representatives of Latgale justice system to the foundation and development of the State until 1940. The following research methods are used in the study: analytical,

historical and systemic methods.

The National Awakening of Latgale is traditionally associated with the period from 1904 until 1917, that is, from the lifting of the printing ban until Latgale Congress in Rēzekne on May 9 and 10, 1917. However, the supported opinion that the Awakening of Latgale has been already initiated between the 60s and the 80s of the 19th century is expressed more and more convincingly. In this period considerable activities of the Latgalian spirit are felt that led to freedom from the status of the Inflanty of the Vitebsk Governorate and to acquiring the name of Latgale. Thus, two representatives of the Latgale system of justice are to be mentioned in this period – Gustavs Manteifelis and Pīters Miglinīks.

The lawyers of Latgale made a significant contribution to the foundation and formation of the Republic of Latvia. At the 1917 Latgale Congress, the Provisional Land Council of Latgale was formed that together with the Provisional Land Councils of Vidzeme and Courland worked in the Latvian Provisional National Council, promoting the foundation of the Republic of Latvia. The lawyers of Latgale also participated in this congress and were elected to the Provisional Land Council of Latgale (for example, Jānis Grišāns, Antons Laizāns, Pāvils Laizāns, Juris Pabērzs), as well as worked in the government of the Republic of Latvia – holding high official positions (for example, J. Pabērzs (Minister of Justice, Minister of Social Welfare), Pauls Mincs (Minister of Labour), Antons Rancāns (Minister of Transportation)), and achieving notable success in their professional activities (for example, A. Laizāns, J. Grišāns, Bronislavs Trubiņš, etc.), thus strengthening the Republic of Latvia.

Despite the limited financial, social and other opportunities of the people of Latgale at the time, a relatively large number (12 people) of legal representatives made a significant contribution to the foundation of the State. The lawyers of Latgale generally came from farmers' families; this fact only testifies to their fighting spirit.

Access to legal education was relatively difficult because the nearest educational institutions that offered it were the University of Saint Petersburg, the University of Moscow and the University of Tartu. And only at the end of the period under study, such education was offered at the University of Latvia. Still, the representatives of Latgale obtained academic legal education, even at the Master's degree level. In one exceptional case, legal skills were self-taught (P. Miglinīks), besides, to an excellent level. This is confirmed by the achievements of this lawyer of Latgale in practical activity and the contribution to the formation of the State.

The origins of Latgale lawyers of the period under study covered practically the whole of Latgale, because their places of birth were in the districts of Rēzekne, Daugavpils, and Ludza. Even though some of them left for work in Rīga, some of them stayed in Latgale; still, regardless of the place of residence, the connection with Latgale was not lost, but contribution to the formation of the state was made.

The activity of the lawyers of Latgale in the period under study was diverse in

its content, wide in its range, and directed at a common aim. Firstly, through their professional activity they provided legal services, being, for example, lawyers, notaries, legal advisors; as well as provided legal aid to society, for instance, translating the Russian law into the Latgalian language, representing in court pro bono. Secondly, the lawyers of Latgale held high official positions, for example, there were three ministers among them, as well as members of parliament, state controllers, and judges. Thirdly, they also actively performed public activity, for example, joining societies (including professional societies), participating in publication of newspapers and other printed matter, being writers, poets, and songwriters. The activity of the lawyers of Latgale covered not only the national scale of Latvia, but high achievements were made at the international level both in social (G. Manteifelis) and professional (P. Mincis) activity. Furthermore, they worked as jurists, for example, P. Mincis, whose work was published again in the modern times. The work of all lawyers of Latgale was directed at a common aim – state under the rule of law – by promoting its foundation and strengthening the newly formed State.

The significant contribution of the lawyers of Latgale to the interest of the State is also confirmed by the high awards received. Firstly, for the contribution to the benefit of the Republic of Latvia, national awards were received, such as the Order of the Three Stars, The Cross of Recognition, Lāčplēšis Military Order, and the Cross of Merit of Aizsargi. Secondly, for achievements on the international level, high awards of other states were received such as the Hungarian Order of Merit, the Russian Cross of Saint George, the Order of the Lithuanian Grand Duke Gediminas, an honorary diploma of the Leipzig museum, thus with honour representing the name of Latvia abroad.

The contribution of the lawyers of Latgale is significant – in the implementation of the National Awakening of Latgale, in the foundation of the Republic of Latvia, in the development and strengthening of the Republic of Latvia. These historical events significant to the Republic of Latvia occurred with active involvement of the lawyers of Latgale and their important contribution.

Keywords: lawyer in history of Latvia, Latgale Congress, National Awakening, foundation of the Republic of Latvia.

Ievads

Sabiedrība, valsts, tiesības – trīs savstarpēji saistīti un mijiedarbībā esoši institūti. No sabiedrības nāk iniciatīva valsts dibināšanai. Šī iniciatīva var izpausties visdažādākajos veidos – gan apzināti, gan dodot tikai dzinuli sapnim par patstāvību, neatkarību. Savukārt izveidotā valsts rada tiesības jeb tiesību sistēmu sabiedrības organizācijai un valsts pastāvēšanai. Un neatņemama šī procesa sastāvdaļa ir aktīvi

sabiedrības pārstāvji, kas iestājas cīņā par valsts dibināšanu, kas piedalās valsts izveides darbā un kas stiprina valsti. Tie ir dažādu nodarbjū pārstāvji – garīdznieki, literāti, kultūras darbinieki, juristi u. c.

Šī pētījuma mērķis ir apzināt tieši Latgales juristu devumu Latvijas valsts dibināšanā un tās attīstībā līdz 1940. gadam. Tas ir pirmais šāda rakstura pētījums, kas, jācer, mudinās uz tālākiem un izvērstākiem šī jautājuma meklējumiem. Pētījumā ir apkopoti ievērojamākie Latgales tieslietu pārstāvji un raksturota viņu profesionālā un sabiedriskā darbība, kas sekmēja Latvijas valsts dibināšanu.

Pētījuma izstrādē ir izmantota literatūra, kas vērsta trīs virzienos. Pirmkārt, tā ir literatūra par nozīmīgākajiem Latvijas un Latgales vēstures faktiem Pirmās brīvvalsts laika periodā, konstatējot aktīvākās personības, kas ņēma daļību šo notikumu norisē. Otrkārt, pētījumā analizēta literatūra par 1917. gada Latgales kongresu, ņemot vērā tā nozīmi valsts dibināšanā, apkopojot šī kongresa dalībniekus. Treškārt, tika pētīta literatūra par personību dzīves gājumu, analizējot viņu izcelšanos, saikni ar juridisko izglītību un izvērtējot konstatēto Latgales tieslietu pārstāvju devumu valsts dibināšanā un tās attīstībā līdz 1940. gadam. Pētījumā ir izmantotas šādas pētniecības metodes: analītiskā, vēsturiskā un sistēmiskā metode.

Latgales tieslietu pārstāvji Latgales nacionālās atmodas laikā

Latgales nacionālā atmoda klasiski tiek saistīta ar 1904.–1917. gadu, t. i., no drukas aizlieguma atcelšanas līdz Latgales kongresam Rēzeknē 1917. gada 9., 10. maijā (Rupaiņš 2000: 13; Gusāns, Lazdiņa, Marten, Murinska, Pošeiko, Šuplinska 2015: 14; Zeile 1999). Tomēr aizvien pārliecinošāk tiek pausts atbalstāms viedoklis, ka Latgales atmoda tiek ievadīta jau ar 19. gadsimta 60.–80. gadiem. Minētajā periodā ir jaušamas vērā ņemamas latgaliešu gara aktivitātes, kas virzīja uz atbrīvošanos no Vitebskas guberņas Infantijas statusa uz Latgales vārda iegūšanu (Rupaiņš 2000: 13; Bukšs 2012: 29; Zeile 1999; Zeile 2000). Šajā sakarā ir minami divi Latgales tieslietu pārstāvji.

Gustavs Manteifelis (*Gustav von Manteuffel*) (1832–1916)

G. Manteifelis ir dzimis Rēzeknes apriņķa Dricānos pārpoļotā vācu muižnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Pētera ģimnāzijā Jelgavā un tieslietas Tērbatas Universitātē, iegūstot pat maģistra grādu tiesībās (1859). G. Manteifelis ir strādājis par ierēdni Vidzemes guberņas Iekšlietu ministrijā Rīgā, kā arī tulkojis latgaliski Valdības rīkojumus un likumus pēc dzimtbūšanas atcelšanas, darot tos pieejamus zemniekiem (Buceniece 1995: 343, 344; Zeile 2011: 186).

G. Manteifelis veica aktīvu sabiedrisko darbību, tādēļ viņš ir pazīstams arī kā publicists, vēsturnieks, folklorists, etnogrāfs, grāmatu izdevējs, bibliogrāfs. Viņš izdeva kalendāru „Infļantu zemes Laikagrōmota aba Kalendars” (*Infļantu ziemies Lajkagromota aba Kalenders*, 1862–1871), kas bija pirmais regulāri iznākušais izdevums latgaliešu rakstu valodā. Svarīgi pieminēt, ka šis kalendārs tika izdots

latīņu drukas aizlieguma laikā, kas sākās 1864. gadā. Tomēr, pēc represiju draudiem, G. Manteifelis bija spiests parakstīt solījumu, pārtraukt kalendāra izdošanu. Viņš publicēja ap 170 Celines Plāteres vāktās tautasdziesmas, kā arī publicēja vairāk kā 300 rakstus, galvenokārt poļu un vācu valodā, par Baltijas, īpaši Latvijas un Latgales vēstures, kultūrvēstures, ģeogrāfijas u. c. jautājumiem (Leikuma 2010: 53–71). Turpinot gleznotājas un filantropes Marijas Pšezdeckas iniciatīvu, G. Manteifelis sagatavoja Latgales baznīcu albumu „Terra Mariana” („Māras zeme”) uz 70 pergamenta lapām ar attēliem un tekstu latīņu valodā. Šis albums tika pasniegts 1888. gadā kā dāvana Romas pāvestam Leo XIII viņa 50. priesterības jubilejā, un tas glabājas Vatikānā, atzīstot to par ievērojamu kultūras un zinātnes vērtību. G. Manteifelis no 1888. gada bija Krakovas Zinātņu akadēmijas Mākslas vēstures pētniecības komisijas loceklis, un 1889. gadā viņam tika pasniegts Leipcigas muzeja goda diploms par atbalstu folkloras pētniecībā (Pudulis 1965: 321–358; Buks 2016; Limane; RCB 2012; Soms 2003; Zeile 1999).

G. Manteifelis, pateicoties savām juridiskajām zināšanām, piemēram, grāmatu izdošanā, ļoti aktīvai sabiedriskajai darbībai un uzdrīkstēšanās drosmei, deva dzirksti Latgales gara atmodai un pašapziņas apjaušmai.

Pīters Miglinīks (1850–1883)

P. Miglinīks ir dzimis Ludzas apriņķa Miglinieku sādžā Zaļmuižā bijušā zemnieka un toreizējā muižas pārvaldnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Rēzeknes apriņķa skolā, iegūstot tautskolotāja tiesības. Tomēr, pastāvot rusifikācijas politikai, kurā bija aizliegts mācīties latviešu valodā un katoļiem strādāt par skolotājiem, P. Miglinīkam netika ļauts strādāt skolā, jo viņš atteicās katoļticību nomainīt ar pareizticību. Tādēļ darba gaitās ir bijis rakstvedis Viļakas, Makašānu u. c. pagastvaldēs (Rupaiņš 2000: 7, 43; Gruševa 2013; Zeile 2000).

Lai arī P. Miglinīks nebija ieguvis juridisko izglītību, bet, vērtējot viņa darbību, ir jāsecina, ka šī tieslietu prasme tikusi apgūta pašmācības ceļā un izmantota praksē, jāatzīst, izcili. Tā rezultātā P. Miglinīks tiek saukts ļoti dažādi – par tautas advokātu, muižnieku apsūdzētāju, zemnieku aizstāvi, cīnītāju par tautas tiesībām, sociālās taisnības cīnītāju, Latgales Prometeju u. c. (Rupaiņš 2000: 5, 14, 27; RCB 2015; Zeile 2000; Leja, Klaukāne 2012; Zeile 1999). Viņa darbība faktiski bija juridiskās palīdzības sniegšana zemniekiem – skaidrojot zemniekiem likumus, rakstot viņu vietā lūgumus un sūdzības iestādēm un tiesām, pārstāvot zemniekus tiesā. Tādējādi P. Miglinīks cīnījās par zemnieku tiesībām un pret muižnieku patvaļu, kas kulmināciju sasniedza kādā konkrētā tiesvedībā. Neskatoties uz to, ka Zaļmuižas muižnieks un Ludzas apriņķa muižniecības vecākais Modests Rozenšilds-Paulins deva darbu P. Miglinīka tēvam muižas pārvaldnieka amatā, atbalstīja P. Miglinīku izglītības iegūšanā un darba meklējumos, P. Miglinīks, izprasot ķeizara atļauju, iesūdzēja muižnieku M. Rozenšildu-Paulinu tiesā par zemnieku tiesību pārkāpumiem. Vitebskas guberņas tiesā 1882. gadā muižnieks tika atzīts par vainīgu Krievijas Valdības rīkojumu nepildīšanā attiecībā uz zemnieku tiesībām, viņš tika atstādināts

no muižnieka un apriņķa muižniecības vecākā amatiem, un muižniekam pat tika atņemti ordeņi, kas bija iegūti, dienējot armijā (Rupaiņš 2000: 8, 57, 60, 66; Gruševa 2013; Buceniece 1995: 362; Zeile 2011: 267; Bukšs 2012: 48, 49; Malahovskis 2012). Tas bija pirmais un vienīgais gadījums Latgalē, kad zemnieki, pateicoties tieši P. Miglinīkam, tiesā guva uzvaru cīņā par savām tiesībām.

Lai arī tautā P. Miglinīks bija iemīļots arī kā dzejnieks un dziesminieks, tomēr vislielākais viņa ieguldījums ir tieši latgaliešu tautas tiesību aizstāvja lomā, kas atspoguļojas P. Miglinīka vārdos: *Mani tuvākie ir mana tauta. Mana cīņa bija mana lūgšana, un nāve būs mans upuris Dievam par tautu* (Leja, Klaucāne 2012). Tāpēc, neskatoties uz juridiskās izglītības neesamību, P. Miglinīks ar lepnumu ir dēvējams par Latgales „tautas” juristu un attiecīgi ir novērtējams viņa devums, ņemot vērā, ka viņš faktiski darbojās tieslietās, guva unikālus panākumus savā cīņā un bija vienīgais tik ass un tiešs tiesību cīnītājs šajā laika periodā.

Latgales juristi no valsts dibināšanas līdz 1940. gadam

Latgales juristi deva nozīmīgu ieguldījumu arī Latvijas valsts dibināšanā un izveidē. 1917. gada Latgales kongresā tika izveidota Latgales Pagaidu zemes padome, kas kopā ar Vidzemes un Kurzemes Pagaidu zemes padomēm līdzdarbojās Latviešu Pagaidu Nacionālās padomes darbā, sekmējot Latvijas valsts dibināšanu (VK 2017; Urbanovičs 2017). Arī Latgales juristi piedalījās šajā kongresā un tika ievēlēti Latgales Pagaidu zemes padomē (piemēram, Jānis Grišāns, Antons Laizāns, Pāvils (Pāvels) Laizāns, Juris Pabērzs), kā arī darbojās izveidotās Latvijas valsts pārvaldē – gan ieņemot augstus ierēdņu amatus (piemēram, J. Pabērzs (Tieslietu ministrs, Tautas labklājības ministrs), Pauls Mincs (Darba ministrs), Antons Rancāns (Satiksmes ministrs)), gan sasniedzot ievērojamus panākumus savā profesionālajā darbībā (piemēram, A. Laizāns, J. Grišāns, Bronislavs Trubiņš u. c.), tādējādi stiprinot Latvijas valsti.

Juris Pabērzs (1891–1961)

J. Pabērzs ir dzimis Daugavpils apriņķa Kalupes (*Kolupes*) pagasta Pabērzu ciemā lauksaimnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Katrīnas progimnāzijā Pēterburgā un tieslietas Pēterburgas Universitātē (1912–1917) (Zeile 2011: 283; Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 99–101).

J. Pabērzs piedalījās 1917. gada Latgales kongresā un tika ievēlēts par Latgales Pagaidu zemes padomes locekli. Viņš bija ievēlēts par Daugavpils apriņķa zemstes miertiesnesi (1917); 20. gs. 20. gados viņš bija ievēlēts par Daugavpils apriņķa Pagaidu valdes locekli un vēlāk par tās priekšsēdētāju, par Satversmes sapulces locekli, iecelts par miertiesnesi Latgales apgabaltiesā, par Latgales apgabaltiesas locekli un vēlāk par tās priekšsēdētāja biedru un Latgales apgabaltiesas II Civilnodaļas vadītāju (1926); strādājis amnestijas, ārlietu, finanšu un budžeta, pašvaldību, Saeimas centrālajā vēlēšanu, Satversmes un sociālās likumdošanas komisijās, kā arī pēckara gados J. Pabērzs ir strādājis par juriskonsultu un advokātu Rīgā (Jēkabsons,

Ščerbinskis 2006: 99–101; Soms 2017a; Svarāns 1935: 11; Treijs 1998a: 423; Bukšs 2012: 372, 373).

Viņš ir bijis ievēlēts 3. Saeimā (1928) un 4. Saeimā (1931). J. Pabērzs ir bijis Tieslietu ministrs trīs reizes (1927. gada 27. okt.–14. nov.; 1929. gada 19. dec.–1931. gada 7. dec.; 1940. gada 20. jūn.–21. jūl.) un Tautas labklājības ministrs (1934. g. 20. marts–18. maijs) (Treijs 1998b; Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 99–101; Treijs 1998a: 423; Bukšs 2012: 372, 373).

J. Pabērzam ir vērtīgs devums arī likumdošanas jomā, jo tika pieņemti nozīmīgi likumi, viņam esot Tieslietu ministra amatā un esot atbildīgam par tieslietām Saeimas darbības laikā – Sodu likums (1930), Disciplinārsodu likums (1930), Likums par pensijām (1931), Zvejniecības likums (1931), Likums par Latvijas galvaspilsētu (1931), Pilsētu pašvaldību likums (1930), Likums par bezdarba apkarošanu (1930) (Treijs 1998a: 424).

J. Pabērzs ir veicis arī aktīvu sabiedrisko darbību – ir darbojies kā sekretārs Latgaliešu bēgļu palīdzības biedrībā karā cietušajiem; ir bijis laikrakstu „Drywa”, „Jaunas Zinias” līdzstrādnieks, laikraksta „Latgalīts” redaktors un redakcijas loceklis, žurnāla „Dzimtines Skaņas” redakcijas loceklis (1926), laikraksta „Jaunō Straume” redakcijas kolēģijas loceklis un līdzdibinātājs (1926, 1929–1930); kā arī rakstījis dzeju tautiskā romantisma garā un stāstus par Latgali ar pseidonīmiem: Klaidūns, Kūrmis, Zamdaga. 1923. gadā ir izdots viņa pirmais kopotu rakstu krājums „Rozes un ērkšķi” (Treijs 1998a: 424; Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 99–101).

J. Pabērzs ir apbalvots ar 5. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 99–101).

Pauls Mincs (1868–1941)

P. Mincs ir dzimis Daugavpilī ebreju tirgotāja un būvuzņēmēja ģimenē. Viņš ir mācījies Rīgas pilsētas ģimnāzijā, tieslietas Pēterburgas Universitātē (1886–1890) un Tērbatas Universitātē, iegūstot maģistra grādu tiesībās (1892) (Treijs 1998a: 365; LCB 2017).

P. Mincs ir strādājis par advokātu Rīgā; ir bijis privātdocents Maskavas Universitātē (1917) un Tērbatas Universitātē (1918); bijis ievēlēts Tautas Padomē un Latvijas Senātā (1918); ir bijis valsts kontrolieris (1919), Satversmes sapulces loceklis (1920), Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes docents, vēlāk profesors, docējot krimināltiesības un kriminālprocesuālās tiesības. P. Mincs ir bijis arī Darba ministrs (1920. gada 19. dec.–1921. gada 18. jūn.) (Treijs 1998a: 365–367; Birziņa 1999: 68–70), pieņemot lēmumus Latvijas un tātad arī Latgales pārvaldē šajā jomā.

Viņš ir veicis ļoti aktīvu sabiedrisko darbību, sasaistot to ar savu jurista profesiju – ir bijis Latvijas delegāts Starptautisko krimināltiesību komisijā Bernē (1934) un Internacionālo krimināltiesību unifikācijas birojā Bukarestē (1935); bijis Latvijas Krimināltiesību biedrības valdes priekšsēdētājs, Latvijas zvērīnātu advokātu padomes loceklis, Latvijas Sodu likuma izstrādes komisijas priekšsēdētājs;

piedalījies krimināltiesību kongresos Londonā (1925), Berlīnē (1935), Kopenhāgenā (1935); ir daudzu zinātnisko publikāciju autors latviešu, krievu, vācu, franču, itāļu žurnālos un 15 mācību grāmatu autors (piemēram, „Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa”, „Krimināltiesības. Sevišķā daļa”), kas ir atkārtoti izdotas mūsdienās (Treijs 1998a: 365–367; Birziņa 1999: 68–70; LCB 2017).

P. Mincs ir apbalvots ar 3. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni (1926), 2. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni (1930) un Ungārijas 2. šķiras Nopelnu ordeni (Treijs 1998a: 367; LCB 2017).

Antons Rancāns (arī *Ontōns Rancans*, 1897–1942)

A. Rancāns ir dzimis Ludzas apriņķa Zaļmuižas pagasta Livzinīku ciemā lauksaimnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Rēzeknes ģimnāzijā (1909–1914), Katoļu garīgajā seminārā Pēterburgā, medicīnu Viļņas Universitātē un 20. gs. 20. gados sācis studēt Latvijas Universitātē filozofiju, medicīnu, 30. gados – tieslietas (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 105–106).

A. Rancāns ir strādājis par lietvedi Zemkopības ministrijā (1921), Iekšlietu ministrijā (1923–1925); ir bijis ievēlēts par 1.–4. Saeimas deputātu un revīzijas komisijas vadītāju pēdējos divos sasaukumos. Viņš ir bijis Satiksmes ministrs (1931. gada 27. marts–1931. gada 5. dec.) (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 105–106).

Savā sabiedriskajā darbībā A. Rancāns ir publicējis rakstus latgaliešu izdevumos – „Latgolas Vārds” un „Jaunais Vārds” (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 105–106; Treijs 1998a: 343).

A. Rancāns ir apbalvots ar Latvijas Atzinības krustu (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 105–106).

Bronislavs Trubiņš (1897–1946)

B. Trubiņš ir dzimis Daugavpilī toreizējā maizes ceptuves strādnieka un bijušā Jasmuižas pagasta zemnieka ģimenē. Viņš ir mācījies ģimnāzijā Pēterburgā, tieslietas Pēterburgas Universitātē un arī tieslietas Latvijas Universitātē 30. gados, pabeidzot četrus kursus (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 132–133).

Darba gaitās B. Trubiņš ir bijis finanšu ministra biedrs (1931. gada 2. jūn.–4. dec.) un valsts kontrolieris Valsts kontrolē. Sabiedriskajā darbībā viņš ir bijis revīzijas komisijas loceklis Latgales kultūras veicināšanas biedrībā „Jaunō Straume” (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 132–133).

Jānis Grišāns (1891–1945)

J. Grišāns ir dzimis Daugavpils apriņķa Dagdas pagasta Pernelišku sādžas Sabaļos lauksaimnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Katrīnas progimnāzijā Pēterburgā un tieslietas Pēterburgas Universitātē, pabeidzot trīs kursus (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 64–65; PGB 2017).

J. Grišāns piedalījās 1917. gada Latgales kongresā un tika ievēlēts par Latgales Pagaidu zemes padomes priekšsēdētāju. Viņš ir bijis ierēdnis Rēzeknes apriņķa

Zemes ierīcības komitejā (1918); Daugavpils 6. iecirkņa miertiesnesis; Daugavpils apriņķa Valdes loceklis un Ārlietu ministrijas Politiski diplomātiskā departamenta vecākais sevišķu uzdevumu ierēdnis (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 64–65; PGB 2017; Svarāns 1935: 11).

J. Grišāns ir apbalvots ar 4. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 64–65; PGB 2017).

Antons Laizāns (arī, *Ontōns Laizāns*, 1884–1954)

A. Laizāns ir dzimis Rēzeknes apriņķa Sakstagala (*Sakstigola*) pagasta Dzeņagola sādžā lauksaimnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Katrīnas progimnāzijā Pēterburgā un tieslietas Pēterburgas Universitātē (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 83–84; Soms 2017b).

A. Laizāns ir piedalījies 1917. gada Latgales kongresā un tika ievēlēts par Latgales Pagaidu zemes padomes loceklis. Viņš bija ievēlēts par Satversmes sapulces locekli (1920); bijis Zemkopības ministra biedrs, Rēzeknes apriņķa I iecirkņa miertiesnesis, Rēzeknes pilsētas juriskonsults un privātdokavāts (1925–1945) (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 83–84; Soms 2017b).

Sabiedriskajā darbībā A. Laizāns ir bijis laikraksta „Drywa” redakcijas loceklis un tā zinātniskā pielikuma redaktors (1912–1914); laikraksta „Latgalīts” redakcijas loceklis (1920–1922). Viņš rakstījis arī rakstus ar pseidonīmiem – Mateiss Olūtiņš un Zīmelis (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 83–84; Soms 2017b).

A. Laizāns ir apbalvots ar 5. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 83–84; Soms 2017b).

Jezups Rubulis (1898–1941)

J. Rubulis ir dzimis Rēzeknes apriņķa Viļānu pagasta Žagatņu ciemā. Viņš ir mācījies tieslietas Maskavas Universitātē (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 115–116).

Darba gaitās J. Rubulis ir bijis Viļānu pagasta padomes loceklis, 1. Saeimas deputāts (1922–1925), Iekšlietu ministra biedrs (1927. gada 8. janv.–1928. gada 24. janv.), privātdokavāts, 20. gs. 30. gados Valsts Zemes bankas Rēzeknes nodaļas juriskonsults, Rēzeknes pilsētas galva (1930–1932), notārs Rēzeknē un notārs Latgales apgabaltiesā Kārsavā (1933–1935) (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 115–116).

Sabiedriskajā darbībā J. Rubulis ir bijis Latgales kultūras veicināšanas biedrības „Jaunō Straume” līdzdibinātājs un F. Trasuna piemiņas fonda valdes loceklis (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 115–116).

J. Rubulis ir apbalvots ar 3. šķiras Lāčplēša kara ordeni, Latvijas Aizsargu Nopelnu krustu un 4. šķiras Krievijas Sv. Jura krustu (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 115–116).

Vaclavs Krops (1885–1929)

V. Krops ir dzimis Daugavpils apriņķa Vārkavas (*Varkovas*) pagasta Kaļvu ciemā. Viņš ir mācījies Sv. Staņislava progimnāzijā Pēterburgā un tieslietas Pēterburgas

Universitātē (Bukšs 2012: 154, 155).

V. Krops ir piedalījās 1917. gada Latgales kongresā. Viņš ir bijis miertiesnesis vairākos Latgales tiesu rajonos (Bukšs 2012: 154, 155; Soms 2017d).

Sabiedriskajā darbībā V. Krops ir darbojies Latgaliešu bēgļu palīdzības biedrībā karā cietušajiem un bijis biedrības valdes loceklis; bijis laikraksta „Jaunas Zinias” redaktors un rakstījis rakstus laikrakstiem „Dryva” un „Jaunas Zinias” ar pseidonīmu Īgōtnis (Bukšs 2012: 154, 155; Soms 2017d; Zeile 2011: 283).

Pāvils (Pāvels) Laizāns (arī *Pōvuls Laizāns*, 1888–1933)

P. Laizāns ir dzimis Rēzeknes apriņķa Sakstagala (*Sakstigola*) pagasta Dzeņagola sādžā lauksaimnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Sv. Staņislava proģimnāzijā Pēterburgā, Pēterburgas 10. ģimnāzijā un tieslietas, dabas zinātnes Pēterburgas Universitātē (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 84–85).

P. Laizāns ir piedalījies 1917. gada Latgales kongresā, ir bijis Latgales kongresa Prezidija loceklis un tika ievēlēts par Latgales Pagaidu zemes padomes loceklis. Viņš bija ievēlēts par Satversmes sapulces loekli (1920); bijis Latgales apgabaltiesas loceklis Daugavpilī (1923–1925) un notārs Daugavpilī (1925–1933) (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 84–85).

Sabiedriskajā darbībā P. Laizāns ir bijis Latgaliešu Katoļu kultūras centrālās biedrības Rēzeknes nodaļas biedrs, Latgales kultūras veicināšanas biedrības „Jaunō Straume” līdzdibinātājs, biedrības „Latgales Tautas pils” valdes loceklis, F. Trasuna piemiņas fonda valdes priekšsēdētājs un Daugavpils Dramatiskā teātra valdes priekšsēdētājs. P. Laizāns ir darbojies literatūrā, tulkojot darbus ar pseidonīmiem – Lopsu Jākubs un P. Smylgs (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 84–85).

P. Laizāns ir apbalvots ar 4. šķiras Triju Zvaigžņu ordeni un Lietuvas 4. šķiras Dižkunigaiša Ģedimina ordeni (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 84–85; Soms 2017c).

Jānis Opincāns (arī *Jōns Opyncāns*, 1899–1973)

J. Opincāns ir dzimis Rēzeknes apriņķa Bērzgales pagasta Micānu ciemā lauksaimnieka ģimenē. Viņš ir mācījies Ņevas komercskolā Pēterburgā un tieslietas Pēterburgas Universitātē (1918) un Latvijas Universitātē 20. gs. 20. gados (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 95–96).

Darba gaitās J. Opincāns ir bijis 3. Saeimas deputāts un grāmatvedis mežniecībās. Savukārt sabiedriskajā darbībā ir dibinājis žurnālu „Reits” (1923–1924) un nodarbojies ar rakstniecību kā Mycānu Jōns (Jēkabsons, Ščerbinskis 2006: 95–96).

Secinājumi

Neskatoties uz Latgales tā laika iedzīvotāju ierobežotajām finansiālajām, sociālajām u. c. iespējām, ir konstatējams salīdzinoši liels tieslietu pārstāvju skaits, t. i., vismaz 12, kas deva nozīmīgu ieguldījumu Latvijas valsts dibināšanā un izveidē. Latgales juristi pamatā nāca no zemnieku ģimenēm, kas tikai apliecina viņu cīņas

sparu. Neskatoties uz zemnieku ierobežotajām finansiālajām u. c. iespējām, tika pārvarētas grūtības un tika studētas tieslietas.

Juridiskās izglītības pieejamība bija samērā aprūtināta, jo tuvākās izglītības iestādes, kur to varēja iegūt, bija Pēterburgas Universitāte, Maskavas Universitāte, Tērbatas Universitāte. Un tikai pētītā laika posma noslēgumā šādas izglītības iespēju sniedza Latvijas Universitāte. Tomēr Latgales pārstāvji ieguva akadēmisko juridisko izglītību pat maģistra grāda līmenī. Vienā gadījumā juridiskās prasmes tika apgūtas pašmācības ceļā (P. Migliniķis), jāatzīst, izcili. To apliecina šī Latgales „tautas” jurista sasniegumi praktiskajā darbībā un devums nacionālajā atmodā.

Pētītā perioda Latgales juristu izcelsme faktiski aptvēra gandrīz visu Latgali, jo viņu dzimšanas vietas ir gan Rēzeknes, gan Daugavpils, gan Ludzas apriņķī. Lai arī savās darba gaitās daļa no viņiem devās uz Rīgu, daļa – palika Latgalē, tomēr neatkarīgi no turpmākās dzīvesvietas netika zaudēta saikne ar Latgali un tika sniegts ieguldījums valsts dibināšanā.

Latgales juristu darbība pētītajā periodā bija daudzveidīga saturā, plaša apjomā un vērsta uz kopēju mērķi. Pirmkārt, viņi savā profesionālajā darbībā sniedza juridiskos pakalpojumus, būdami, piemēram, advokāti, notāri, juriskonsulti; kā arī sniedza juridisko palīdzību sabiedrībai, piemēram, tulkojot Krievijas likumus latgaliešu valodā, pārstāvot tiesā par pateicību. Otrkārt, Latgales juristi ieņēma augstus valsts amatus, piemēram, viņu vidū bija trīs ministri, kā arī deputāti, valsts kontrolieri, tiesneši. Treškārt, viņi veica arī aktīvu sabiedrisko darbību, piemēram, iesaistoties biedrībās (arī profesionālajās), piedaloties laikrakstu un citu izdevumu publicēšanā, būdami rakstnieki, dzejnieki un dziesminieki. Latgales juristu darbība aptvēra ne tikai nacionālo Latvijas mērogu, bet tika sasniegti arī augsti panākumi starptautiskajā līmenī gan sabiedriskajā (piemēram, G. Manteifelis), gan profesionālajā (piemēram, P. Mincis) darbībā. Turklāt viņi darbojās gan juridiskajā praksē, gan kā tiesībzinātnieki, piemēram, P. Mincis, kura darbi tika atkārtoti izdoti mūsdienās. Un visa Latgales juristu darbība bija vērsta kopējam mērķim – tiesiska valsts, gan sekmējot tās dibināšanu, gan stiprinot izveidoto valsti.

Latgales juristu nozīmīgo devumu valsts interesēm apliecina arī saņemtie augstie apbalvojumi. Pirmkārt, par ieguldījumu Latvijas valsts labā tika saņemti nacionālie apbalvojumi kā Triju Zvaigžņu ordenis, Latvijas Atzinības krusts, Lāčplēša kara ordenis, Latvijas Aizsargu Nopelnu krusts. Otrkārt, par sasniegumiem starptautiskajā līmenī tika saņemti arī augsti citu valstu apbalvojumi kā Ungārijas Nopelnu ordenis, Krievijas Sv. Jura krusts, Lietuvas Dižkunigaiša Ģedimīna ordenis, Leipcigas muzeja goda diploms, tādējādi ar godu pārstāvot Latvijas vārdu ārpus valsts robežām.

Noslēgumā secināms, ka Latgales juristu devums ir ievērojams gan Latgales nacionālās atmodas īstenošanā, gan Latvijas valsts dibināšanā, gan Latvijas valsts izveidē un stiprināšanā. Šie Latvijas valstij būtiskie vēstures notikumi norisinājušies arī ar Latgales juristu aktīvu līdzdalību un nozīmīgu viņu ieguldījumu.

LITERATŪRA

- Birziņa, Līna (1999). *Latvijas Universitātes tiesībzinātnieki. Tiesiskā doma Latvijā XX gadsimtā*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Buceniece, Ella (sak., 1995). *Ideju vēsture Latvijā: No pirmsākumiem līdz XIX gs. 90. gadiem*. Latvijas Zinātņu akadēmijas Filozofijas un socioloģijas institūts. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Buks, Artis (sak., 2016). *Manteifels Gustavs fon*. Vēstures enciklopēdiskā vārdnīca. http://vesture.eu/index.php/Manteifels_Gustavs_fon, sk. 07.04.2017.
- Bukšs, Mikelis (2012). *Latgaļu atmūda*. Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevnīceiba.
- Gruševa, Rīta (2013). *Latgolys zemņiku aizstuovs – Pīters Miglinīks*. Latgališu Kultūrys Gazeta. www.lakuga.lv/2013/11/11/latgolys-zemņiku-aizstuovs-piters-migliniks-2/, sk. 07.04.2017.
- Gusāns, Ingars, Lazdiņa, Sanita, Marten, Heiko F., Murinska, Sandra, Pošeiko, Solvita, Šuplinska, Ilga (2015). *Latgalieša CV: no senlaikiem līdz 21. gadsimtam*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
- Jēkabsons, Ēriks, Ščerbinskis, Valters (2006). *Latgaliešu politiķi un politiskās partijas neatkarīgajā Latvijā*. Rīga: Jumava.
- LCB (2017). Latgales Centrālā bibliotēka. *Daugavpils novadnieki. Sabiedriskie un politiskie darbinieki. Pauls Mincs*. www.lcb.lv/?lang=lv&nod=Daugavpils_novadnieki&title=Sabiedriskie_un_politiskie_darbinieki&cid=20&name=PAŪLS_MINCS_&aid=139, sk. 07.04.2017.
- Leikuma, Lidija (2010). Par dažiem Latgales latviešu folkloras pieraksta jautājumiem: Lettische Volkslieder (1869). *Baltu filoloģija XIX* (1/2), 53–71.
- Leja, Ligita, Klaučāne, Anna (2012). *Latgaļi*. Baltu tautas. <http://baltutautas.lv/raksti/7/latgali>, sk. 07.04.2017.
- Limane, Lilija. *Gustavs Manteifelis*. Latviešu grāmatniecības darbinieki līdz 1918. gadam. <http://lgdb.lnb.lv/index/person/488/>, sk. 07.04.2017.
- Malahovskis, Vladislavs (2012). Pīters Miglinīks. Šuplinska, Ilga (zin. red., 2012). *Latgales lingvoteritoriālā vārdnīca*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola. <http://futureofmuseums.eu/en/virtual-gallery/rezekne-higher-education-institution-collections/subcollections/exhibit/?nr=189>, sk. 07.04.2017.
- PGB (2017). Preiļu galvenā bibliotēka. *Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieri. Grišāns, Jānis*. www.preilubiblioteka.lv/?menu=16&smenu=5, sk. 07.04.2017.
- Pudulis, Pīters (1965). Gustava Manteifeļa darbeibas pīmiņai. [Bibliografeja] *Acta Latgalica* I. [Minhene]: P/s Latgaļu izdevnīceiba, 321–358.
- RCB (2012). Rēzeknes Centrālā bibliotēka. *Gustavs Manteifelis – muižnieks, kurš aizstāvēja vienkāršo tautu*. www.rezeknesbiblioteka.lv/index.php/centrl-bibliotka/izstazu-apskati/1067-gustavs-manteifelis-muiznieks-kurs-aizstaveja-vienkarso-tautu, sk. 07.04.2017.
- RCB (2015). Rēzeknes Centrālā bibliotēka *Pīters Miglinīks – mūsu novada jubilārs*. www.rezeknesbiblioteka.lv/index.php/centrl-bibliotka/izstazu-apskati/1682-piters-migliniks-musu-novada-jubilars, sk. 07.04.2017.
- Rupaiņš, Ontons (2000). *Pīters Miglinīks*. Rēzekne: Latgolas Kulturas centra izdevnīceiba.
- Soms, Henrihs (2003). Albums „Terra Mariana” (1888. g.) Latgales historiogrāfijas skatījumā. *Daugavpils Universitātes Humanitārās fakultātes XII Zinātnisko lasījumu materiāli. Vēsture*. VI sējums, II daļa. Daugavpils: Akadēmiskais apgāds „Saule”. 45–49.
- Soms, Henrihs (2017a). Juris Pabērzs (seniors). *Latgales dati*. Daugavpils Universitātes Latgales Pētniecības institūts. <http://latgalesdati.du.lv/persona/613>, sk. 07.04.2017.
- Soms, Henrihs (2017b). Ontons Laizāns. *Latgales dati*. Daugavpils Universitātes Latgales

- Pētniecības institūts. <https://latgalesdati.du.lv/persona/485>, sk. 07.04.2017.
- Soms, Henrihs (2017c). Pōvuls Laizāns. *Latgales dati*. Daugavpils Universitātes Latgales Pētniecības institūts. <http://latgalesdati.du.lv/persona/488>, sk. 07.04.2017.
- Soms, Henrihs (2017d). Vaclavs Krops. *Latgales dati*. Daugavpils Universitātes Latgales Pētniecības institūts. <https://latgalesdati.du.lv/persona/445>, sk. 07.04.2017.
- Svarāns, Antons (1935). *Latgales sasniegumi Latvijas valsts laikā. Līdz ar atskatu par tautas un valsts apvienošanas gaitu*. Rīga: Rota.
- Treijs, Rihards (1998a). *Latvijas valsts un tās vīri. Latvijas Republikas valdības. Ministri savos darbos. 1918.–1940*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
- Treijs, Rihards (1998b). Pie saknēm. Latvijas valsts un tās vīri. *Latvijas Vēstnesis* 208/210. 14. jūl. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/32195>, sk. 07.04.2017.
- Urbanovičs, Jānis (2017). *Kā dibināja Latviju. 1917. Kongress Rēzeknē, ar kuru aizsākās Latvijas Republikas vēsture*. Rīga: Baltijas Forums.
- VK (2017). Valsts kanceleja. Latgales kongress Rēzeknē. 1917. gada 9.–10. maijs. *Latgalīšu Kultūrys Gazeta*. www.lakuga.lv/wp-content/uploads/2017/03/cela_uz_latvijas_valsti_lv.pdf, sk. 07.04.2017.
- Zeile, Pēteris (1999). Latgales pirmā atmoda: zvaigznes gaismā tumsā. *Latvijas Vēstnesis* 240/241, 28. jūl. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/19478>, sk. 07.04.2017.
- Zeile, Pēteris (2000). Latgales gaismas saucējs. Līdzās Auseklim – Pīters Miglinīks. *Latvijas Vēstnesis* 424/425, 24. nov. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/13050>, sk. 07.04.2017.
- Zeile, Pēteris (2011). *Latgale un tās ļaudis*. Rēzekne: Latgales Kultūras centra izdevniecība.